

Spoločenskovedné reflexie krízy a návratu k bežným časom

(Reflections of the Crisis and the Return to Regular Times from the Perspective of Social Sciences and Humanities)

MARTINA WILSCH

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2023.1.01> © Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i. © 2023, Martina Wilsch. This is an open access article licensed under the Creative Commons

How to cite: Wilsch, M. (2023). Spoločenskovedné reflexie krízy a návratu k bežným časom, 71(1), 3–10. DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2023.1.01>

Prvé číslo Slovenského národopisu v roku 2023 ponúka multidisciplinárnu reflexiu sociálnych realít a oblastí života, ktoré sa po pandemickej skúsenosti (ale nielen) vracajú k bežným časom.¹ Ústrednou líniou čísla je kríza, krízové ruptúry spoločenského poriadku a ich dôsledky na žitú realitu v rôznych oblastiach, s dôrazom na slovenský kontext. Dozvuky a vplyvy týchto krízových momentov časom získavajú jasnejšie kontúry.

Od vypuknutia pandémie venovali vedci a vedkyne z oblasti humanitných a spoločenských vied na Slovensku pandémie, jej priebehu a dôsledkom značnú pozornosť z najrôznejších perspektív. Odborná literatúra reflektuje ochotu dodržiavať opatrenia v oblasti verejného zdravia súvisiace s COVID-19 (Mrva, 2023), vplyv pandémie na trh práce a nezamestnanosť (Michálek, 2021; Kiner, Štefančík, 2022; Svabova, Tesarova, Strakova, Durica, 2022), diskrimináciu a marginalizáciu rómskych komunít v súvislosti s pandemiou a stanovenými opatreniami (Nevická, Mesarčík, 2022; Surová, 2022) alebo rôzne súvislosti medzi vzdelávaním, vzdelávacím procesom a pandemiou, dištančnou formu vzdelávania a psychosociálnymi vplyvmi na učiteľov, študentov a žiakov (Babosová, Bartková, Langraf, Vondráková, Sandanusová, 2022; Kontrová, Gazdíkova, Ilavská, 2022). Autori a autorky sa venovali aj aspektom demokratických hodnôt v krízovom manažmente počas pandémie a v diskurze politických elít (Guasti, Bustíková, 2022; Steuer, 2022), vplyvom pandémie na mentálne zdravie rôznych skupín obyvateľstva (Babinčák, Babjáková, 2022), sociologickým reflexiám spotrebiteľského správania sa rôznych skupín obyvateľstva počas pandémie COVID-19 (Čuláková, Bil-

1 Editoriál vychádza v rámci výskumného projektu VEGA 2/0053/22: Medzigeneračné vzťahy v rodine a v komunite: etnologická perspektíva.

ková, Križan, Danielová, Hencelová, 2022; Imrovič, Orlikova, Bočáková, 2022), vplyvom pandémie na migráciu a jej riadenie (Kiner, Štefančík, 2022; Přívara, Rievajová, 2021) či dopadom pandémie na transnacionálny priemysel starostlivosti (Leiblfinger, Prieler, Rogoz, Sekulová, 2021). Pandemickú skúsenosť reflektovala aj etnologická a antropologická literatúra. Napríklad, Bužeková a Dúbravčák (2021) analyzovali obdobie po prepuknutí pandémie z perspektívy kultúrnej teórie Mary Douglas, pričom upozorňujú, že v spoločnosti sa za hrozbu považuje narušenie symbolických hraníc, určujúcich sociálny poriadok v závislosti od kultúrneho kontextu. Súvislosť pandémie s príbehmi a konšpiračnými teóriami približujú Drażkiewicz a Panczová (2022). Dôsledky a vplyvy pandémie – to, ako pandémie ovplyvnila každodennosť a ako túto zmenu prežívali obyvatelia Slovenska, rozpracovali na základe dotazníkového online výskumu v prvých fázach po vypuknutí pandémie aj G. Lutherová, Hlinčíková a Voľanská (G. Lutherová, Hlinčíková, Voľanská, 2020a, 2020b; Hlinčíková, G. Lutherová, Voľanská, 2021; Voľanská, G. Lutherová, Hlinčíková, 2021). Uhrin (2021) reflektoval vybrané prístupy k štúdiu pandemií a epidemií z perspektívy sociálnych a humanitných vied vrátane kontextu konšpiračných teórií a Jerotijević (2021) sa venovala niektorým aspektom dôsledkov pandémie na deti, ako aj metodologickým a teoretickým súvislostiam.

Kríza spojená s pandemiou COVID-19 a s ňou spojený diskurz ohrozenia boli vzhľadom na dopad globálneho rozsahu v nedávnej histórii v mnohom bezprecedentné. Riziká prekračovali hranice národných štátov a svetadielov, ale aj dopady opatrení, ktoré boli s úmyslom pandemií zabrániť zavádzané, ako napríklad zatváranie hraníc, zavádzanie sociálnej izolácie, zavádzanie dištančného vzdelávania a podobne. Symbolicky aj materiálne, pandemická kríza upriamila pozornosť na porézanosť a tvárnosť pomyselných istôt a štandardov, ktoré boli súčasťou žitej každodennosti.

Krízy a krízové momenty sprevádzajú sociálnu realitu spoločností odjakživa. Pojem „kríza“ sa používa v spoločenskovednom kontexte na označenie stavu vecí vo svete, pričom sa predpokladá, že krízy skutočne existujú, že sú to konkrétne situácie, ktoré majú určité vlastnosti a viditeľné alebo jasné črty a vonkajší pozorovateľ ich môže opísať (Visacovsky, 2017: 6). Krízové situácie prinášajú do žitých realít prerušenia, disrupcie dovtedy známej kontinuity. Francesca Morra (2021), ktorá vychádza z práce Ernesta De Martina (1964) približuje, že ľudské bytosti sú neustále vystavené permanentnému riziku straty dovtedy známej kontinuity. Životné svety sú neustále na pokraji kolapsu, ktorému sa snažíme akýmkoľvek spôsobom zabrániť. Kríza sa začína svetom, ktorý sa neustále mení a takto stráca svoju stálosť, pevnosť a stabilitu (De Martino v Morra, 2021: 36).

Teória rizikovej spoločnosti Ulricha Becka ponúka perspektívu pre uchopenie neustálej prítomnosti rizík v moderných spoločnostiach, ich sociálnych súvislostí či dopadov, nakoľko približuje jeho hlbšie príčiny a upozorňuje, že dôsledky rizík znášajú rôzne skupiny obyvateľstva nerovnomerne vzhľadom na ich prístup k moci (Beck, 2018; 2006). Podľa Becka je riziko sociálne konštruované a jeho typickým aspektom je, že o ňom nemáme dostatok informácií. Upozorňuje, že možnosti riziko definovať sa u rôznych skupín obyvateľstva líšia a moc riziko vymedzovať a vymedziť

sa voči nemu, je súčasťou nerovností v moderných spoločnostiach (Beck, 2006: 333). Inými slovami, vplyv rizika, ale aj krízy samotnej, sa vo svojich dopadoch vzhľadom na prístup k moci toto riziko definovať líši a niektorých zasahuje viac než iných.

Špecifikom krízových situácií je skutočnosť, že prerušujú dočasnú a dovtedy známou kontinuitu, ako ju ľudia zažívali a považovali za normu či štandard. V kríze je čas je vnímaný ako „zamrznutý“ a budúcnosť je možné predstaviť si iba ťažko, ako ukázali aj analýzy v kontexte psychologického prežívania pandémie COVID-19 (Ruse, Rhodes, Tateo, De Luca Piccione, 2023). Krízy sú hraničné momenty, v ktorých sa daný poriadok, ktorý je považovaný za normálny alebo želaný, rozpúšťa, rozpadá, je ovplyvnený rozkladom alebo nerovnováhou a musí sa obnoviť (Visacovsky, 2017: 7). Fyzický svet, dovtedy známa kontinuita, prestáva byť samozrejmosťou a prestávajú byť známymi. Aj preto snahy o obnovu zahŕňajú tiež symbolizáciu, v ktorej je obšiahnutá úzkosť z krízy (Morra, 2021: 36).

Kríza spojená s pandemiou dala do popredia mnohé z problémov, ktoré existovali už v predkrízovom období, vytvárajúc tak tlak nielen na jednotlivcov, ale aj na štáty a ich inštitúcie. Koncept „novej normality“ zdôrazňuje dlhodobé účinky pandémie na takmer každý aspekt ľudského života (Galstyan, Galstyan, 2021). Aj z tohto dôvodu niektoré štúdie označujú obdobie po pandémie za dobu „post-COVID 19“ (Lei, Guo, 2022). Úloha opätovného zavedenia poriadku musí čeliť novým podmienkam, aby reagovala napríklad na spor o stanovenie hodnoverných definícií nového poriadku (Visacovsky, 2017). Hoci má kríza skutočné dôsledky a prejavy, odhaľuje o našej situácii aj také súvislosti, ktoré zostali mimo vedomej pozornosti a predostiera aj určité skutočnosti o spoločenskom, politickom a ekonomickom živote (Weviorka v Dowling, 2022). Kríza má teda potenciál upozorniť na také aspekty sociálnych realít, ktorým nebola venovaná dostatočná pozornosť.

Sociálna antropológia a etnológia ponúkajú perspektívu pre pochopenie (a uchopenie) pandémie a jej dôsledkov. Cez kvalitatívnu metodológiu založenú na etnografii, rozhovoroch či dlhodobom zúčastnenom pozorovaní umožňujú pochopenie aj hlbších kultúrnych a symbolických súvislostí prežívania ohrozenia. Prvý z príspevkov tohto čísla prináša antropológickú perspektívu, založenú na etnografickom výskume. Autorky Viktória Kállayová a Helena Tužinská v štúdiu s názvom „*Korona neexistuje!*“ *Humor ako komunikačná stratégia v čase krízy* približujú sociálno-pragmatický rozmer humornej komunikácie v čase krízy z perspektívy členov odberového tímu na PCR testy. Teoreticky vo svojej štúdiu vychádzajú zo symbolickej antropológie a etnografie komunikácie. Autorky opisujú, ako sa počas pandémie menili presvedčenia o tom, čo je čisté a ako na to reagovali ľudia. Ľudia humorom uvoľňovali napätie a pravidiel, odstraňovali ním nejednoznačnosti, či odvádzali pozornosť od nepríjemného zážitku. Humor pomáhal obnovovať funkčnosť väzieb v rámci vlastnej skupiny, aj v komunikácii s pacientmi. Táto etnografická sonda do každodenného života tímu približuje, ako sa ľudia snažili vysporiadať so systémovými nedostatkami humorom. Autorky argumentujú, že etnografický výskum a antropológická perspektíva predstavujú vhodný aparát pre analýzu medicínskeho prostredia a porozumenie potrebám rôznorodých skupín obyvateľstva, ako aj pre nastavenie služieb v zdravotníctve a krízovom manažmente.

Sociálna izolácia v priestore domova sa stala počas pandémie novou normou a mala širokú paletu vplyvov. Okrem psychologických dôsledkov (Babinčák, Babjáčková, 2022; Bansal, 2022) prispela aj k zmenám vnímania domova a dynamiky v rodinách. Výskum v tejto oblasti ukázal, že pandémie môže viesť k zmenám vo význame domova v pozitívnom aj negatívnom smere súčasne, čo môže vyvolať nejednoznačnú skúsenosť alebo ambivalenciu (Gezici Yalçın, Düzen, 2022). Zuzana Očenášová v príspevku *Keď sa stratégia násilia stane spoločenskou normou: vplyv sociálnej izolácie počas pandémie na partnerské násilie na ženách* otvára tému domova a rozpracováva vzájomné prepojenie medzi sociálnou izoláciou počas pandémie a partnerským násilím na ženách. Štúdia ukazuje, že keď sa sociálna izolácia stala jedným z hlavných nástrojov na zvládanie zdravotnej pandémie, spolu s ďalšími protipandemickými opatreniami znížila možnosť žien vyhľadať odbornú pomoc alebo sociálnu podporu vo svojom okolí. Sociálna izolácia je s partnerským násilím na ženách spojená tým, že izolovanie partnerky patrí medzi násilné stratégie ako získať nad partnerkou kontrolu. Na základe rozhovorov s pracovníčkami špecializovaných sociálnych služieb pre ženy zažívajúce násilie sa ukazuje, že v slovenskom prostredí mala sociálna izolácia počas pandémie priamy vplyv na nárast tejto špecifickej formy násilia a zároveň spôsobila obmedzenie dostupnosti pomoci pre ženy zažívajúce násilie. Sociálna izolácia presahovala obdobia domácej izolácie a mala širší dopad na prežívanie žien so skúsenosťou s partnerským násilím, na zhoršenie duševného zdravia žien, prežívanie samoty a na poskytovanie profesionálnych služieb pre túto cieľovú skupinu. Mala vplyv aj na spomalenie procesu uzdravenia sa žien so skúsenosťou s partnerským násilím a na retraumatizáciu už kompenzovaných. Autorka upozorňuje aj na dôležitosť reflexie foriem poskytovaných služieb a na to, ako nútená izolácia vplyva na filozofiu poskytovania týchto služieb.

(Nielen) pandemická skúsenosť ukázala, že dopady krízy sú rozdielne a krízové momenty manifestujú hlbšie nerovnosti v spoločnosti. Napríklad, ekonomickým dôsledkom pandémie boli ľudia vystavení do rôznej miery, pričom najintenzívnejšie zasiahli ľudia, ktorí čelili marginalizácii, patrili k zraniteľným skupinám či pracovali na miestach s nízkou mierou stability a istoty (Kantamneni, 2020; Dowling, 2021). Príkladom je kríza starostlivosti, prítomná a tematizovaná už pred pandemiou, ktorej sa vo svojom príspevku, na príklade platenej cirkulácie starostlivosti, migrácii slovenských opatrovateliek poskytujúcich platenú starostlivosť starším dospelým v rakúskych domácnostiach, venuje Martina Wilsch. Hlboké deficity v oblasti starostlivosti patria v súčasných spoločnostiach k páčivým problémom a pandémie COVID-19 upriamila pozornosť na to, ako veľmi starostlivosť chýba a ako ju trhové mechanizmy a prerozdelenie zodpovednosti za starostlivosť medzi štátom, trhom, komunitou a jednotlivcami namiesto riešenia skôr prehľbujú. Na základe rozhovorov s opatrovatelkami, pracovnými agentúrami a mimovládnu organizáciou, orientujúcou sa na práva opatrovateliek štúdia, sleduje Wilsch vplyvy zavedených opatrení na cezhraničnú mobilitu slovenských opatrovateliek a kontextualizuje ich s transnacionálnymi rodinnými praktikami počas pandemického obdobia. Autorka v štúdiu *Cezhraničná cirkulácia slovenských opatrovateliek v Rakúsku počas pandémie na po-*

zadí krízy starostlivosti poukazuje na niektoré zo stratégií opatrovateliek zabezpečiť sociálnu reprodukciu v ich rodinách, zosúladovanie rodinného a pracovného života, ako aj na niektoré vplyvy pandémie na individuálne životné trajektórie opatrovateliek. Autorka v štúdiu argumentuje, že hoci ženy pracujúce ako opatrovatelky pomáhali riešiť vzniknutý deficit starostlivosti posilnený pandemickou krízou, ich vlastné potreby a možnosti v oblasti starostlivosti ostávali v úzadí.

Štvrtý z príspevkov, tematicky vybočujúci zo zamerania čísla, si všíma kontexty intímnych partnerských vzťahov na Slovensku pred pandemiou. Štúdia autorov Ivana Lukšika, Gabriela Bianchiho a Pavla Baboša *Kto na Slovensku perie partnerskú bielizeň? O partnerských vzťahoch z rodového hľadiska z pohľadu psychológie a kultúrnej antropológie* vychádza z predpokladov teórie kultúrnej intimity, podľa ktorej existuje spoločné poznanie a emočná väzba na určité stereotypy, ktoré sa vzhľadom na kultúrne prostredie líšia. Na základe kvantitatívneho dotazníkového výskumu medzi mladými ľuďmi autori poukazujú na niektoré rozdiely v subjektívnom hodnotení dôležitosti vybraných charakteristík intímnych partnerských vzťahov. Autori približujú, že pri reflexii intímneho partnerského vzťahu existujú určité rodové diferencie v tom, ako muži a ženy zvyčajne hodnotia kvality, ako je blízkosť, previazanosť, otvorenosť, prítomnosť, sexualita, osobný prínos a vnútorná harmónia. A v neposlednom rade štúdia argumentuje, že priority a ambície v oblasti partnerských vzťahov mladých ľudí sa od minulosti odlišujú, pričom táto zmena má zásadnejší charakter v prípade mladých žien.

Všetky príspevky tohto čísla Slovenského národopisu ponúkajú hlbšiu sondy do širších procesov, ktoré sú prítomné v súčasnej postpandemickej realite a zároveň upozorňujú na hlbšie systémové a štrukturálne problémy, ktorým mnohé oblasti (a aj jednotlivci, skupiny či celé komunity) na Slovensku čelia. Visacovsky upozorňuje, že v krízových situáciách sa svet, ktorý sa považuje za samozrejmosť, odhaľuje, pretože sa aktéri snažia obnoviť poriadok metódami používanými v predkrízovom období (Visacovsky, 2017: 10). Toto „odhalenie“ demaskuje systémové slabiny a vďaka nemu je možné spoločnosť a niektoré jej štruktúry kriticky reflektovať. Zároveň však kritická reflexia a následné „obnovenie“ spoločenského poriadku nemusia nutne smerovať do stavu pred pandemiou. Dowling na príklade tzv. krízy starostlivosti upozorňuje, že svet sa pred pandemiou nenachádzal v stave želaných noriem či štandardov, ku ktorým by sme mali približovať či vracieť (Dowling, 2021: 8). Pandemická kríza by takto mohla predstavovať aj potenciál pre kritickú reflexiu a spoločenský posun, napríklad v oblastiach, o ktorých diskutujú príspevky autorov a autoriek, ako stav zdravotníctva, rodovej rovnosti či hodnoty a miesta starostlivosti v spoločnosti. Empirické príspevky v tomto čísle v tomto ohľade predstavujú podnetné argumenty a tézy na uvažovanie.

LITERATÚRA

- Babinčák, P., Babjáková, J. (2021). Coronavirus anxiety in Slovakia during the second wave of the pandemic – Associations with depression, insomnia and generalized anxiety disorder. *Human Affairs*, 32(2), 228–240. <https://doi.org/10.1515/humaff-2022-0017>
- Babosová, R., Bartková, A., Langraf, V., Vondráková, M., Sandanusová, A. (2022). The Impact and Evaluation of the COVID-19 Pandemic on the Teaching of Biology from the Perspective of Slovak School Teachers. *Education Sciences*, 12(5). <https://doi.org/10.3390/educsci12050292>
- Bansal, P. (2022). The Ravaged Psyche: Impact of the COVID-19 Pandemic on the Human Mind. *Human Arenas*, 5, 694–706. <https://doi.org/10.1007/s42087-021-00190-6>
- Beck, U. (2006). Living in the World Risk Society: A Hobhouse Memorial Public Lecture given on Wednesday 15 February 2006 at the London School of Economics. *Economy and Society*, 35(3), 329–345. <https://doi.org/10.1080/03085140600844902>
- Beck, U. (2018). *Riziková spoločnosť. Na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Bužeková, T., Dúbravčák, J. (2021). Politizácia nebezpečenstva koronavírusu: riziko a morálka. Postoje voči vládnym opatreniam a názorom odborníkov počas prvej vlny pandémie na Slovensku. *Etnologické rozpravy*, 28(1), 21–50.
- Čuláková, K., Bilková, K., Križan, F., Danielová, K., Hencelová, P. (2022). Dosah pandémie COVID-19 na zmeny v nákupnom správaní spotrebiteľov na Slovensku. *Sociológia*, 54(5), 385–411. <https://doi.org/10.31577/sociologia.2022.54.5.14>
- De Martino, E. (1964). Apocalissi culturali e apocalissi psicopatologiche. *Nuovi Argomenti*, 69–71, 105–141.
- Dowling, E. (2021). *The Care Crisis: What Caused It and How Can We End It?* London and New York: Verso.
- Dražkiewicz, E., Panczová, Z. (2022). Conspiracy Theories, Rumours and Gossip at The Time of Crisis: COVID-19 Emergency in Eastern Europe and Africa. *Slovenský národopis*, 70(3), 320–327. <https://doi.org/10.31577/SN.2022.3.27>
- Galstyan, N., Galstyan, M. (2021). Social remittances during COVID-19: on the “new normality” negotiated by transnational families. *Comparative Migration Studies*, 9 (article 51). <https://doi.org/10.1186/s40878-021-00263-z>
- Gezici Yalçın, M., Düzen, N. E. (2022). Altered Meanings of Home Before and During COVID-19 Pandemic. *Human Arenas*, 5, 672–684. <https://doi.org/10.1007/s42087-021-00185-3>
- Guasti, P., Bustíková, L. (2022). Pandemic power grab. *East European Politics*, 38(4), 529–550. <https://doi.org/10.1080/21599165.2022.2122049>
- G. Lutherová, S., Hlinčíková, M., Voľanská, L. (23.9.2020a). Keď sa zmenil svet I. [Blog]. Získané z: <https://uesa.sav.sk/clanky/ked-sa-zmenil-svet-i/>
- G. Lutherová, S., Hlinčíková, M., Voľanská, L. (23.9.2020b). Keď sa zmenil svet II. [Blog]. Získané z: <https://uesa.sav.sk/clanky/ked-sa-zmenil-svet-ii/>
- Hlinčíková, M, G. Lutherová, S., Voľanská, L. (10.8.2021). Keď sa zmenil svet IV. Angažovanosť a predstavy o vplyvoch epidémie koronavírusu na budúcnosť. [Blog]. Získané z: <https://uesa.sav.sk/clanky/ked-sa-zmenil-svet-iv-angazovanost-a-predstavy-o-vplyvoch-epidemie-koronavirusu-na-buducnost/>
- Imrovič, M., Orlikova, M., Bočáková, O. (2022). Consumer Behavior of Young People in the Context of Health and COVID-19 Pandemic in Slovakia. *TEM JOURNAL – Technology, Education, Management, Informatics*, 11(4), 1897–1905. <https://doi.org/10.18421/TEM114-58>

- Jerotijević, D. (2021). Deti v čase pandémie: teoretické a metodologické otázky. *Etnologické rozpravy*, 28(1), 51–64.
- Kantamneni, N. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on marginalized populations in the United States: A research agenda. *The Journal of Vocational Behavior*, 119. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103439>.
- Kiner, A., Štefančík, R. (2022). Immigrants on the Slovak labour market: who is more resilient to the impacts of COVID-19? *Eastern Journal of European Studies*, 13(1), 60–80. <https://doi.org/10.47743/ejes-2022-0103>
- Kontrová, L., Gazdíková, J., Ilavská, I. (2022). Home Learning Experiences Through the Covid-19 Pandemic. *European Journal of Contemporary Education*, 11(4), 1124–1133. <https://doi.org/10.13187/ejced.2022.4.1124>
- Lei, L., Guo, S. (2022). Beyond multiculturalism: revisioning a model of pandemic anti-racism education in post-Covid-19 Canada. *International Journal of Anthropology and Ethnology*, 6(1). <https://doi.org/10.1186/s41257-021-00060-7>
- Leiblfinger, M., Prieler, V., Rogoz, M., Sekulová, M. (2021). Confronted with COVID-19: Migrant live-in care during the pandemic. *Global Social Policy*, 21(3), 490–507. <https://doi.org/10.1177/14680181211008340>
- Michálek, A. (2021). Labour market and unemployment during the covid-19 pandemic in Slovakia in 2020. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 65(1), 23–42.
- Morra, F. (2021). Towards an Ethnography of Crisis. The Investigation of Refugees' Mental Distress. *Anthropology in Action*, 28(2021), 36–43. <https://doi.org/10.3167/aia.2021.280205>
- Mrva, M. (2023). Dôvera alebo obavy? Súvislosti ochoty dodržiavať protipandemické opatrenia na Slovensku. *Sociológia*, 55(1), 109–133. <https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.4>
- Nevická, D., Mesarčík, M. (2020). Why are you offline? The issue of digital consent and discrimination of Roma communities during pandemic in Slovakia. *International Journal of Discrimination and the Law*, 22(2), 172–191. <https://doi.org/10.1177/13582291221096615>
- Přivara, A., Rievajová, E. (2021). Migration governance in Slovakia during the COVID-19 crisis. *Migration Letters*, 18(3), 331–338. <https://doi.org/10.33182/ml.v18i3.1469>
- Ruse, J. N., Rhodes, P., Tateo, L., De Luca Piccione, R. (2023). Remaking time: Cultural semiotic transformations of temporality during the early days of the COVID-19 pandemic and lockdown. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 57, 235–255. <https://doi.org/10.1007/s12124-022-09711-6>
- Surová, S. (2022). Securitization and militarized quarantine of Roma settlements during the first wave of COVID-19 pandemic in Slovakia. *Citizenship Studies*, 26(8), 1032–1062. <https://doi.org/10.1080/13621025.2022.2131070>
- Steuer, M. (2022). The Extreme Right as a Defender of Human Rights? Parliamentary Debates on COVID-19 Emergency Legislation in Slovakia. *Laws*, 11(2), 1–19. <https://doi.org/10.3390/laws11020017>
- Svabova, L., Tesarova, E. N., Strakova, L., Durica, M. (2020). No escape from COVID-19 consequences: cross-sectoral evaluation of impact on unemployment in Slovakia. *Central European Journal of Public Policy*, 16(1), 27–41. <https://doi.org/10.2478/cejpp-2022-0004>.
- Uhrin, M. (2021). Epidémie, pandémie a spoločnosť. *Etnologické rozpravy*, 28(1), 8–20.
- Visacovsky, S. E. (2017). When Time Freezes: Socio-Anthropological Research on Social Crises. *Iberoamericana – Nordic Journal of Latin American and Caribbean Studies*, 46(1), 6–16. <https://doi.org/10.16993/iberoamericana.103>
- Voľanská, L., G. Lutherová, S., Hlinčíková, M. (11.8.2021). Keď sa zmenil svet III. Komunikácia medzi generáciami počas epidémie koronavírusu. [Blog]. Získané z:

<https://uesa.sav.sk/clanky/ked-sa-zmenil-svet-iii-komunikacia-medzi-generaciami-pocas-epidemie-koronavirusu/>

Weviorka, M. (2012). Financial crisis or societal meltdown? In: M. Castells, J. Caraça, G. Cardoso (Eds.), *Aftermath: The Cultures of the Economic Crisis* (s. 82–103). Oxford: Oxford University Press.

O AUTORKE

MARTINA WILSCH (ORCID: 0000-0002-6502-5503) – vedecká pracovníčka Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i. Výskumne sa zameriava na témy spojené s migráciou, starostlivosťou, transnacionalizmom, rodovou rovnosťou a integráciou migrantov a migrantiek do spoločnosti. K jej posledným publikáciám patrí štúdia *Confronted with COVID-19: Migrant live-in care during the pandemic* (Leiblfinger, M., Prieler, V., Rogoz, M., Sekulová, M., *Global Social Policy*, 21/3, 490–507, 2021) a kapitola *Labour Mobility from Eastern European Welfare States: Zooming in on Romania and Slovakia* (Rogoz, M., Sekulová, M., *Migration to and from Welfare States: Lived Experiences of the Welfare–Migration Nexus in a Globalised World*, s. 105–121, Cham, Springer, 2021). V roku 2019 vydala v spoluautorstve s Miloslavom Bahnom monografiu venovanú slovenským opatrovatelkám pracujúcim v Rakúsku (Bahna, M., Sekulová, M., *Crossborder Care: Lessons from Central Europe*. Cham: Palgrave MacMillan, 2019).